

RĂSPUNDEREA INTERNAȚIONALĂ A STATELOR PENTRU DAUNE ADUSE MEDIULUI

Nicolae OSMOCHESCU,
doctor în drept, profesor universitar (USM)

Dumitru HAREA,
masterand

RÉSUMÉ

Aujourd'hui, la société internationale contemporaine se trouve devant d'un grand problème global, qui a des conséquences graves pour l'humanité. C'est le problème de la protection de l'environnement et l'assurance de l'équilibre écologique.

Cet problème est primordial sur l'ordre du jour de droit internationale public. C'est le problème du XXI siècle, qui implique l'intervention plus laborieuse des Etats membre de l'ONU, pour diminuer la pollution de l'environnement et assurer la protection de l'environnement.

La etapa actuală, omenirea a ajuns să se confrunte cu o serie de probleme la nivel global, cum ar fi menținerea păcii și securității internaționale, protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, reprimarea terorismului și, nu în ultimul rând, protecția mediului înconjurător care reprezintă o amenințare gravă la adresa omenirii. Anume protecția mediului înconjurător reprezintă o problemă-cheie pentru relațiile internaționale ale secolului XXI și pentru întreaga omenire. Fiind ignorată anterior, revine totuși ca o prioritate pe agenda dreptului internațional public.

Astfel, la 8.09.2000 de către Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite a fost adoptată Declarația Mileniului, în care se afirmă voința deplină a celor 190 de state membre ale Organizației Națiunilor Unite în această privință.¹

Principiul, potrivit căruia violarea unei reguli juridice internaționale antrenează răspunderea subiectului de drept internațional căruia îi este imputabilă această faptă, este aplicabil și în dreptul internațional al mediului. Aplicarea principiului dat a fost confirmată, pentru prima dată, prin sentința din 11.03.1941, pronunțată de tribunalul arbitral în *afacerea Topitoriei Trail în care SUA au fost opuse Canadei*. Această hotărâre are meritul de a fi stabilit responsabilitatea statului pentru actele de poluare, avându-și originea pe teritoriul său și cauzând pagube pe teritoriul altor state, chiar dacă actele de poluare nu sunt imputabile statului ori organelor sale.²

Este de remarcat că un șir de accidente industriale majore cu consecințe juridice litigioase au servit ca bază atât pentru doctrină, cât și pentru *Comisia de Drept Internațional* să examineze aspectele

juridice ale răspunderii civile a statelor pentru acte neinterzise de dreptul internațional. Studiile au fost determinate de evoluția fenomenului de globalizare și de intensificarea transferurilor tehnologice, dar și de dificultăți juridice apărute în cursul ultimelor decenii în rezolvarea unor acțiuni de reparare a prejudiciilor cauzate, în general, de accidente industriale cu efect transfrontier. În această privință, enumerăm câteva accidente grave care au avut consecințe nefaste asupra populației și mediului: poluarea cu petrol (*naufragiul tancului petrolier Amoco – Cadiz din Spania*); poluarea cu gaze chimice toxice (*cazul Bhopal din India*); contaminarea radioactivă (*accidentul de la Three Mile Island din SUA, Goiânia din Brazilia, Cernobâl din URSS*).

Accidentul funest de la Cernobâl, cu consecințe nefaste pentru întreaga Europă, a sensibilizat întreaga opinie publică, determinând guvernul sovietic să întreprindă unele măsuri de protecție a reactoarelor nucleare de pe întreg teritoriul URSS.

Statul trebuie să-și angajeze răspunderea directă pentru daunele aduse mediului, deoarece activitățile din domeniul energiei nucleare se desfășoară în mare parte prin exploatarea instalațiilor nucleare aparținând unităților de stat.

Amploarea daunelor cauzate de accidentele enunțate mai sus și obligația de despăgubire a victimelor și de reparare a prejudiciilor au generat dezbateri juridice asupra naturii și gradului de răspundere civilă a statelor pe al căror teritoriu au fost produse accidente. Examinarea aspectelor enunțate prin raportarea la normele dreptului internațional public au evidențiat faptul că accidentele produse ca urmare a desfășurării unor activități industriale cu

grad mare de risc, neinterzise de dreptul internațional, produc efecte transfrontaliere, iar rezolvarea acțiunilor compensatorii depășește competența de jurisdicție a unui singur stat.

O problemă majoră legată de răspunderea internațională a statelor pentru daunele aduse mediului este de a ști cine e titularul dreptului de a reclama responsabilitatea internațională a subiectului care a încălcat, cu vinovăție, normele dreptului internațional al mediului. Astfel, în cazul unei poluări transfrontaliere, statul lezat va fi cel îndreptățit să ceară repararea pagubei pe care a suferit-o. În situația în care prejudiciul este cauzat mediului unui spațiu aflat în afara jurisdicției naționale – marea liberă, fundurile marine, spațiul cosmic, Antarctica – nu există nici un stat care ar putea prezenta o reclamație vorbind în numele umanității care este adevărată victimă a unei daune ecologice. O soluție în acest sens a fost găsită, în dreptul mării, prin îndrituirea Înaltei Autorități create prin Convenția din 1982.

O altă problemă cu o semnificație majoră în acest context o reprezintă cea privind măsura în care statele sunt responsabile pentru actele particularilor aflați sub jurisdicția ori controlul lor. Într-adevăr, majoritatea activităților care produc prejudicii mediului sunt desfășurate de către persoane private, în special întreprinderi. Regula generală este că statul al cărui teritoriu constituie suportul activităților prejudiciabile pentru mediu în afara frontierelor sale ori sub al cărui control are loc actul prejudiciabil este cel care răspunde pentru pagubele astfel cauzate. Bineînțeles, dreptul internațional reclamă să se probeze un act ori o emisiune din partea agenților statului, care decurge mai ales din generalizarea obligației de a obține o autorizare din partea autorităților publice pentru activitățile private care prezintă un risc pentru mediu.

Angajarea responsabilității internaționale presupune existența anumitor condiții, foarte greu de realizat, mai ales în cazul poluării transfrontaliere, respectiv stabilirea legăturii de cauzalitate între actul incriminat și pagubă, identificarea bazei juridice a răspunderii.

Poluările ridică o serie de probleme datorită unor elemente, precum: distanța care poate separa sursa de locul unde se produce paguba, evoluția în timp a posibilelor efecte, combinarea diferitelor forme de poluare și dificultatea distingerii contribuției fiecăruia, rolul circumstanțelor fizico-climatice în atenuarea sau amplificarea consecințelor.³

Societatea contemporană s-a confruntat în ultimul timp cu grave acțiuni de poluare, fapt care a atras răspunderea juridică internațională a statelor în problema mediului ambiant și a echilibrului ecologic. Statele au îndatorirea de a lua toate măsurile în așa

fel încât activitățile exercitate pe teritoriul lor să nu cauzeze daune mediului altor state sau în zone sub controlul lor, ori în zone care nu țin de nici o jurisdicție națională.

Este absolut necesar să dăm și o definiție în sens ecologic a răspunderii internaționale a statelor. Astfel, aceasta desemnează consecințele ce decurg pentru un stat din încălcarea unei obligații internaționale prevăzute în normele cu caracter ecologic pe care și le-a asumat în mod expres.⁴ Deci, așa cum se poate observa, atunci când un stat se obligă internațional și nu-și respectă acea obligație ecologică, se pot lua măsuri pentru repararea daunelor sau pentru obligația de aliniere la legislația internațională în materie ecologică.

Conceptul prevenirii este deosebit de important pentru asigurarea protecției mediului înconjurător, domeniu în care este promovată cu predilecție răspunderea bazată pe risc. Adoptarea unor măsuri eficiente de prevenire, precauțiune presupune însă o bună cunoaștere a activităților periculoase, a materialelor și a sistemului de gestionare a proceselor tehnologice în materie. În practica judiciară internațională *principiul prevenirii* a fost pus în evidență pentru prima dată în decizia de arbitraj din *speța Trail Smelter (1941)*. Ulterior, *principiul prevenirii* a fost reiterat în *declarația de la Stockholm* din 1972, precum și în *Rezoluția Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite din 1972 privind cooperarea dintre state în domeniul mediului*.

Principiul prevenirii daunelor transfrontaliere rezultate din activități periculoase, precum și *principiul precauției* sunt reflectate și în *Declarația de la Rio*, în alte documente internaționale în materie. În jurisprudența internațională acest principiu este recomandat de către *Curtea Internațională de Justiție* în avizul său consultativ din 8 iulie 1996 asupra *Legalității folosirii armelor nucleare de către state în conflicte armate*.⁵

Prevenirea prejudiciilor transfrontaliere asupra mediului, persoanelor și a proprietății a fost acceptată ca principiu important în majoritatea tratatelor internaționale în domeniul protecției mediului, accidentelor nucleare, lansării obiectelor spațiale, cursurilor de apă internaționale, gestionării deșeurilor periculoase și prevenirii poluării marine.

Dreptul internațional nu cuprinde însă norme universale cu privire la răspunderea statelor, acestea decurgând mai mult din aplicarea principiilor „*sic utere tuo*» și al bunei vecinătăți sau al echitabilei utilizări, când este vorba de domeniul fluvial.

Întemeiată pe ideea de risc și pe cea de garanție, răspunderea obiectivă este consacrată în câteva convenții internaționale și se aplică atât în cazul

pagubelor ce ar putea fi cauzate mediului prin utilizarea pașnică a energiei nucleare, cât și în cazul pagubelor ce ar putea rezulta din poluarea mărilor cu hidrocarburi.

În prima situație, prin convenții internaționale cu caracter regional, universal sau special (*Convenția de la Paris din 1960 asupra răspunderii civile în domeniul energiei nucleare; Convenția de la Viena din 21 mai 1963 asupra răspunderii civile în materie de daune nucleare; Convenția de la Bruxelles din 1962 asupra responsabilității exploatațiilor de nave nucleare, cu caracter special*) s-a stabilit un regim unificat de reglementare a reparațiilor pagubelor nucleare. Dar, așa cum am amintit, regulile de drept internațional nu sunt suficiente pentru a reglementa întreaga problematică a răspunderii obiective pentru daunele nucleare, fapt pentru care se recurge la regulile de conflict unificate, ele putând determina și asigura, potrivit dreptului internațional privat, concursul legii naționale competente.

Până în prezent, în domeniul protecției mediului înconjurător s-a apelat mai mult la două instituții clasice de drept civil, și anume:

a) la normele referitoare la raporturile de vecinătate, a căror esență privește concilierea intereselor agentului poluant cu cele ale victimei poluării, stabilindu-se atât limitele admisibile ale poluării, cât și obligația corelativă ca daunele să fie suportate de cel ce poluează;

b) la normele care reglementează răspunderea civilă reparatorie.

Aplicarea normelor dreptului comun în materia răspunderii pentru prejudicii aduse mediului se face prin adaptarea lor la particularitățile raporturilor juridice de drept al mediului înconjurător. Prin definiție, mediul natural nu este subiectul victimă care să reclame reparațiunea, ci o valoare fundamentală care este ocrotită pe plan intern și internațional prin lege. În cadrul dreptului intern, acest subiect poate fi statul, o unitate administrativ-teritorială, persoana fizică sau juridică publică sau privată cărui i s-a produs un prejudiciu printr-o faptă ilicită, ca urmare a nerespecării normelor de protecție a factorilor de mediu.

În condițiile creșterii continue a poluării, cerințele protecției mediului înconjurător presupun ca diligența rezonabilă în exercitarea dreptului privind mediul să fie intensă și să dobândească valențe noi.

În realizarea oricărui drept subiectiv trebuie să se pornească de la anticiparea consecințelor posibile asupra stării naturale a mediului înconjurător ale fiecărei acțiuni. Din acest punct de vedere, abuzul se poate manifesta prin actele realizate în exercitarea atributelor drepturilor subiective asupra mediului înconjurător, care depășesc, prin consecințele lor, scopurile social-

economice ce au stat la baza recunoașterii acestora, aducând prejudicii mediului, nerespectând prevederile actelor normative în vigoare și standardele tehnice privind folosirea rațională a factorilor naturali.

În majoritatea cazurilor, fapta nu este săvârșită cu intenția de a aduce prejudicii factorilor de mediu, dar, constituind o exercitare a drepturilor subiective în condiții necorespunzătoare de diligență și prudență, determină efecte negative asupra stării naturale a mediului, reprezentând o abatere de la cerințele social-economice de ocrotire a acestuia, abatere ce atrage răspunderea persoanei vinovate.

Răspunderea internațională privind mediul înconjurător poate îmbrăca diverse forme, și anume: răspunderea penală (vinovăția persoanelor care au acționat pe seama statelor și a altor persoane); răspunderea civilă; răspunderea contractuală privind prejudiciile.

Răspunderea internațională privind mediul are ca subiect statul, cărui i revine obligația de reparare a prejudiciului produs, dar și persoana fizică sau persoana juridică pot fi trase la răspundere pentru daunele aduse mediului.

În dreptul internațional funcționează câteva principii și obligații, precum: „*sic utere tuo*” – reglementarea ecologică în limitele jurisdicțiilor naționale, dar și al neafectării altor state promovată de Canada și SUA⁶; principiul bune vecinătăți; principiul notificării și consultării, informării și participării publicului, avertizării reciproce; principiul protejării patrimoniului comun de consecințele poluării; principiul prevenirii poluării mediului; principiul precauției; principiul interzicerii poluării; principiul nediscriminării; principiul „poluatorul plătește”. Aceste principii, dar și altele, însoțite de o serie de măsuri economice, financiare, de ordin tehnic și administrative, sunt prevăzute într-o serie de tratate și convenții internaționale în domeniul mediului, precum și într-o serie de declarații ale unor conferințe și reuniuni internaționale de amploare, cum sunt *Conferința de la Stockholm din 1972, Conferința de la Rio de Janeiro din 1992* ori *Reuniunea de la Johannesburg din 2002*.

Astfel, după cum am subliniat mai sus, *Convenția privind evaluarea impactului asupra mediului în context transfrontalier (Espoo 1991)* se referă la o serie de obligații ale statelor părți, cum sunt: obligația de a lua, individual sau colectiv, toate măsurile adecvate și eficiente pentru prevenirea, reducerea și controlul impactului transfrontalier negativ semnificativ al activităților propuse; obligația de a notifica statului de origine în vederea consultării cu partea ce ar putea fi afectată despre activitatea propusă; informarea publicului din statele părți afectate și a publicului

propriu; consultări pe baza documentației asupra impactului de mediu etc.

În domeniul apelor, *Convenția privind utilizarea cursurilor de apă internaționale în alte scopuri decât navigația (1997)* consacră obligația părților de a lua toate măsurile pentru a nu provoca daune semnificative altor state părți, iar în cazul în care s-ar produce o asemenea daună vor lua toate măsurile necesare pentru a elimina sau atenua dauna respectivă și, dacă este cazul, vor discuta problema indemnizării.

O altă Convenție, și anume *Convenția privind protecția și utilizarea cursului de apă transfrontalieră din 1992*, prevede că statele părți se vor conduce de *principiul precauției* în acțiunea de evitare a impactului transfrontalier potențial, de *principiul „poluantul plătește”*, în virtutea căruia costurile măsurilor de prevenire, control și reducere a poluării vor fi suportate de către cel care poluează, de *principiul potrivit căruia resursele de apă vor fi gospodărite astfel, încât vor răspunde necesităților generațiilor prezente, fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile necesități*.

Cât privește răspunderea, *art. 7 din Convenție* precizează că numai „Părțile vor depune eforturi internaționale corespunzătoare pentru a elabora reguli, criterii și proceduri în domeniul responsabilității”.

În scopul de a ajuta la prevenirea catastrofelor naturale și poluarea mediului, facem câteva propuneri de lege ferenda, și anume: elaborarea la nivel global a unor standarde admisibile pentru fiecare factor de mediu; corelarea reglementărilor de drept internațional al mediului cu reglementările de drept intern; adoptarea unor obligații specifice ce ar reveni ministerelor de resort și asigurarea respectării normelor juridice privind protecția mediului înconjurător; crearea unui *Tribunal Internațional* având drept competență examinarea faptelor de încălcare de către state a normelor de protecție a mediului prevăzute în tratate internaționale și regionale, precum și judecarea persoanelor ce se fac vinovate de săvârșirea faptelor respective.

Dacă ne referim la obligațiile statelor în materia răspunderii internaționale, pentru fiecare stat acestea sunt: obligația de a nu emite în atmosferă substanțe poluante peste limite admise; de a lua măsuri stabilind amplasamentul industrial; de a asigura mijloacele materiale și financiare; de a asigura funcționarea dispozitivelor antipoluante și de protecție.

Se consideră că pentru a promova calitatea vieții oamenilor va trebui să se țină cont mai întâi de crearea unui mediu natural sănătos și agreabil. De asemenea, cooperarea interstatală va trebui să fie realizată la cel mai înalt grad, bazându-se pe sprijin și ajutor reciproc în orice moment. În același timp, va trebui să se conștientizeze faptul că mediul și bunurile lui sunt

expuse unor pericole specifice. Răspunderea obiectivă va trebui să funcționeze în situațiile în care emisiunile toxice produc prejudicii altor state, bunurilor sau cetățenilor lor.

În privința atribuirii răspunderilor, trebuie avute în vedere câteva considerente de jurisdicție, precum și de legislație internațională, cum ar fi: de a delimita mai clar răspunderile pentru risc și pentru culpă; stabilirea unor prejudicii, criterii concordante între țările posibil beligerante afectate; stabilirea unor criterii care să stabilească legătura causală dintre faptă și prejudiciu.

În dreptul internațional există două concepții, una de ordin mondialist, care nu recunoaște independența statului în privința legislației internaționale privind mediul, și alta de ordin regionalist, care se bazează pe reglementările regionale ce țin seama de realitatea unor probleme comune, pe zone definite ecologic, zone delimitate de statele interesate.

Asumarea răspunderii confirmă faptul că statul vinovat și-a asumat întru totul riscul implicat de desfășurarea unor activități periculoase. Astfel, pentru a fi atrasă răspunderea internațională pentru poluarea mediului înconjurător se impun câteva condiții esențiale: săvârșirea unui act cu intenție sau prin neglijență; între faptă și prejudiciu va trebui să existe în mod cert și indubitabil un raport de cauzalitate.

Conform unui principiu din *Declarația Convenției de la Stockholm privind mediul uman (1972)*, statele au obligația să nu cauzeze prejudicii altor state sau regiuni care nu sunt supuse jurisdicției naționale a unui stat.

Răspunderea statului nu absolvă de răspundere persoanele fizice care au comis o astfel de faptă. Astfel, dacă este vorba de culpă, pot interveni și împrejurări care exclud caracterul ilicit, cum ar fi forța majoră, recunoscându-se de asemenea și starea de necesitate atunci când, în fața unui pericol grav și iminent care trebuie dovedit, statul nu a avut altă soluție decât pe aceea neconformă obligațiilor sale internaționale.

Violarea unei obligații internaționale în cazul unor anumite convenții atrage răspunderea *erga omnes* pentru întreaga comunitate. Răspunderea este obiectivă, bazată pe ideea de risc și garanție.

Răspunderea revine titularului de activitate pe teritoriul statului unde se află instalația. Statul devine responsabil oricând se stabilește accidentul, de aceea s-a creat un fond de indemnizații și compensări pentru victimele poluării, competența în judecarea acestor cazuri având-o tribunalul de la locul unde s-a produs fapta.

În privința compensării, lucrurile sunt oarecum clare, și anume: ca fiind clarificată în *Convenția din 1963 de la Viena ce prevede principiul răspunderii și compensării daunelor* – acestea cad în sarcina operatorului, iar în caz de insolvabilitate a acestuia, răspunderea revine statului.⁷

Fluvii precum *Volga și Mississippi* nu sunt altceva decât canale de deversare a deșeurilor reziduale. *Lacurile, peștii și pădurile din Siberia, Noua Anglie și Canada* sunt otrăvite de ploile acide. Chiar dacă fosta URSS a cunoscut cel mai grav accident nuclear din istoria omenirii, *Cernobâl 1986, Statele Unite* au fost și ele foarte aproape, în 1979, de o catastrofă nucleară în *Three Mile Island (Pennsylvania)*. Accidentele trecute și posibile în viitor din Statele Unite, Rusia și China și alte țări care produc arme nucleare și chimice letale, fără mijloace de precauție și siguranță, rămân deosebit de periculoase pentru întreaga omenire.⁸

Organizații ca Greenpeace s-au pronunțat pentru acțiuni directe care să atragă atenția opiniei publice internaționale, captându-i atenția cu gravele probleme cu care se confruntă mediul înconjurător. În lupta pentru protecția mediului, membrii acestei organizații au urmărit zile întregi activitățile ilegale pe care le desfășurau vânătorii de focuri, demascându-i în fața întregii opinii publice internaționale, arătând tuturor gravele abateri de la lege pe care le comiteau. Acțiunile și diversele strategii ale *Greenpeace* au fost aspru criticate de guvernele mai multor țări care și-au văzut profund afectate interesele lor în privința producerii și stocării armelor nucleare, a substanțelor radioactive și de distrugere în masă sau deșeurilor de la producerea acestora.

Guverne precum cele din Japonia, Islanda și Franța, iar în 1985 agenți francezi, într-o parte a mării libere apropiată de zona economică exclusivă a Noii Zeelande, au aruncat în aer și au scufundat vasul oceanic aparținând *Greenpeace „The Rainbow Warrior”* care traversa oceanul, ucigând un membru al echipajului. După acest incident, donațiile pentru grava pierdere s-au înmulțit, și, în scurt timp, un nou vas – „*Rainbow Warrior II*” a fost lansat pe apă și a primit sarcina de a continua expedițiile de salvare a naturii. Alte grupări militante, precum *Sea Sheperd Society* și *Earth First*, au susținut „*ecotajul*” (adică *sabotajul ecologic*) și „*chinul maimuței*” ca mijloace de protest justificabile moral, dacă uneori nu se puteau preveni injuriile și insultele față de mediul natural. Câțiva membri ai *Earth First* au așezat țărushi metalici lungi în rezervații de copaci de sute de mii de ani, zădărniciind planurile de tăiere a copacilor de către marile companii forestiere vizând numai pentru ele profitul pe termen scurt.⁹

Uneori, acțiunile și tacticile *Greenpeace* și alte masuri militante susținute de *Earth First* au fost criticate și renegate de către alte organizații ecologiste care s-au mulțumit numai cu influențarea legislației și informarea publicului larg despre evenimentele legate de mediu. În acest sens, *Organizația Sierra Club* practica un lobby activ asupra Congresului

american și a legislațiilor statelor, sperând că legile privind protecția mediului vor fi votate. Strategii de luptă oarecum asemănătoare practică și *The Nature Conservancy, Fundația de Apărare a Mediului* etc.

Criza din care au izvorât mișcările ecologiste este criza mediului înconjurător. Menționam că aceasta nu este o simplă criză, ea face parte din multitudinea de probleme grave cu care se confruntă de ani de zile umanitatea: suprapopularea, poluarea aerului sau a apei, defrișarea pădurilor tropicale fără a se ține seama de efectele nocive ale acestor acțiuni, dispariția rapidă a unor specii întregi de plante și animale, amenințarea celor pe cale de dispariție „*efectul de seră*” (încălzirea atmosferei Pământului), distrugerea pădurilor și lacurilor de către ploaia acidă, subțierea stratului de ozon protector al pământului și alte situații de distrugere și degradare a planetei. Toate aceste crize se întrepătrund, ele fiind rezultatul tuturor acțiunilor și practicilor umane din ultimele două secole. Multe din catastrofele ecologice sunt rezultatul „*inovațiilor tehnologice*”, precum motorul cu combustie internă, care a avut pe parcursul multor ani consecințe din ce în ce mai nocive asupra climei și mediului ambiant.

Conservarea și, totodată, protejarea mediului înconjurător reprezintă în mod cert o obligație cu o conotație internațională. Aceasta reprezintă o obligație de factură mai recentă a statelor, care în ultima perioadă s-a afirmat în mod constant. Obligația a survenit progresiv, datorită muncii depuse de cercetători în privința recunoașterii internaționale – urmare a conștientizării necesității apărării mediului de viață, valorificării în mod cât mai rațional și durabil a resurselor naturale – și aceasta numai în contextul dezvoltării economice și sociale, al preocupărilor de a asigura tuturor ființelor umane cât mai bune condiții de muncă și de trai.¹⁰

În acest context, este absolut necesar să ne amintim că, cu peste 30 de ani în urmă, „*Declarația asupra mediului înconjurător*”, care a fost adoptată la *Conferința Națiunilor Unite* pe această temă, *reunită la Stockholm între 5 și 16 iunie 1972*, atesta faptul că „*protecția și ameliorarea mediului reprezintă o problemă de importanță majoră care afectează bunăstarea populațiilor și dezvoltarea economică în lumea întreagă și constituie o datorie pentru toate guvernele*”. Ulterior, alte documente au afirmat și au dezvoltat problema îndatoririlor internaționale ale statelor în legătură cu protecția și ameliorarea mediului înconjurător. În acest sens, *Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite* a adoptat *Declarația privind drepturile și îndatoririle economice ale statelor*, care consacră principiul conform căruia „*protecția, conservarea și ameliorarea mediului, pentru*

generațiile prezente și viitoare, este responsabilitatea tuturor statelor”.

Actualmente, în dreptul mediului nu există o Convenție-cadru privind principiile și direcțiile-cheie asupra protecției și conservării mediului în toată complexitatea sa, ca valoare globală, precum și a componentelor sale în multitudinea și diversitatea acestora. Există însă un număr de convenții care prin conținutul lor privesc mediul în totalitatea componentelor sale, cum ar fi: *Convenția privind interzicerea utilizării în scopuri ostile a tehnicilor de modificare a mediului (1976)*, *Convenția privind evaluarea impactului asupra mediului în context transfrontalier (1991)*, *Convenția referitoare la accesul la informație, participarea publicului la luarea deciziei în probleme de mediu (1998)*, *Tratatul Cartei Energiei și Protocolul (1994)*, *Convenția privind protecția stratului de ozon (1985) cu protocoalele adiționale etc.*

Putem afirma că *dreptul internațional al mediului* este unul dintre domeniile în care reglementările internaționale sunt deosebit de frecvente în această perioadă, din acest proces normativ remarcându-se tot mai pregnant necesitatea unei reconcilierii între dezvoltare și protecția mediului, ceea ce dă expresie conceptului de dezvoltare durabilă, concept indispensabil pentru toate activitățile, indiferent dacă acestea sunt noi sau existente și de locul desfășurării lor.

Utilizarea energiei atomice în scopuri pașnice comportă și ea mari riscuri. Aceasta se poate solda cu mari accidente sau riscurile se pot constitui în viitoare amenințări prin existența și folosirea unor tehnologii uzate atât din punct de vedere fizic, cât și moral (*este și cazul Centralei atomice de la Koslodui*), care este un factor de reală îngrijorare pentru țările din spațiul balcanic și, evident, pentru România.

În privința programelor spațiale, atât SUA, cât și Rusia au ratificat diferite convenții referitoare la protejarea omenirii de catastrofe rezultate din diferite accidente produse în spațiul extraatmosferic. Început imediat după declanșarea războiului rece din anii '80, programul spațial defensiv al SUA a cunoscut o amploare de nedescris pentru acele vremuri. Concurența cu URSS privind cucerirea spațiului cosmic a dus la grave tensiuni care au culminat cu amenințarea și punerea în practică a programului spațial denumit de către americani „Războiul stelelor”, la adresa tendințelor expansioniste ale URSS.

După anii '89, datorită relațiilor de destindere practicate de către SUA în relațiile cu Federația Rusă și cu alte state din spațiul fost sovietic, programul de cucerire a spațiului a căpătat un caracter pașnic, de colaborare și ajutor în tehnică și personal calificat. *Programele spațiale „Apollo” și „Mir”* s-au unit, formând o echipă în privința explorării pașnice a

spațiului cosmic. Poluarea atmosferică, urmare a subțierii stratului de ozon datorită numeroaselor lansări în spațiu de rachete și sateliți, precum și zborurilor aerene și altor activități pe bază de cloroforcarburi și alte asemenea a atras serios atenția guvernelor implicate în mod direct.¹¹

În concluzie, fiecare dintre state are obligația de a lua toate măsurile, astfel încât activitățile exercitate în limitele jurisdicției lor ori sub controlul lor să nu cauzeze daune mediului altor state sau în zone care nu țin de nici o jurisdicție națională.

Existența principiilor de drept internațional al mediului (*principiul buneii vecinătăți, principiul protejării patrimoniului comun, principiul notificării și consultării, informării publicului și principiul „poluantul plătește”*) impun răspunderea statului în ceea ce privește încălcarea prevederilor, convențiilor din domeniul mediului, iar încălcarea unei obligații cu caracter internațional privind protecția mediului (*de origine cutumiară, convențională sau ținând de principiile generale de drept*) va determina, în anumite condiții, această răspundere.

Preocuparea statelor, a organizațiilor internaționale și a structurilor special create pentru dezvoltarea dialogului, a consultării și colaborării în vederea constituirii unui cadru juridic adecvat pentru reglementarea și rezolvarea problemelor de protecție și conservare a mediului reprezintă obiectivul major pentru adoptarea unui cadru adecvat în materia răspunderii internaționale a statelor pentru daunele aduse mediului.

Note:

¹ *A se vedea*: H. Smets. *Indemnization de damages exceptionels a l'environnement*, Academie de Droit International la Haye, 1984, p. 298.

² *A se vedea*: A. Burian, O. Balan, E. Serbeno. *Drept internațional public*. Ediția a II-a. – Chișinău, 2005, p. 405.

³ *A se vedea*: A. Burian. *Regimul de drept al spațiului cosmic și reglementarea activităților spațiale* // *Revista Națională de Drept*, 2002, nr. 6, p. 41-47.

⁴ *A se vedea*: C. Marinescu. *Ecologizarea conștiinței, un imperativ al societății contemporane*. – Iași, Vasiliana, 2003, p. 188-189, 233.

⁵ *A se vedea*: D. Popescu, M. Popescu. *Dreptul mediului – documente și tratate internaționale*. – București: Artprint, 2002, p. 41, 60-72.

⁶ *A se vedea*: G. Handl. *Principiile protecției mediului în dreptul internațional*. - U.K., New-York, 1990, p. 92.

⁷ *A se vedea*: I. Anghel, V. Anghel. *Răspunderea în Dreptul Internațional*. – București: Lumina Lex, 1998, p. 69.

⁸ *A se vedea*: W. Leiss. *The domination of nature*. – New-York, 1994, p. 58-59.

⁹ *A se vedea*: A. Dobson. *Green Political Thought*. – London, 1990, p. 206-213.

¹⁰ *A se vedea*: N. Ecobscu. *Drept Internațional Public*. – București: Hyperion XXI, 1993, p. 206-213.

¹¹ *A se vedea*: S.H. Wattson. *Revoluțiile din Europa de Est*. – New-York, 1996, p. 68.